



معاونت درمان

کدهای اخلاقی حرفه مامائی در ایران

تهیه شده توسط

اداره مامایی وزارت بهداشت

با همکاری مرکز تحقیقات مادری ایمن دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با حمایت
دفتر صندوق جمعیت سازمان ملل در جمهوری اسلامی ایران

کلمه ی اخلاق از کلمه ی Ethics در زبان یونانی گرفته شده است، که شامل رفتارها و عادت های انسان ها می شود. اخلاق پایه های فلسفی قانون است و این دو (قانون و اخلاق) با هم وسایل تنظیم روابط افراد با یکدیگرند و چگونگی رفتار آن ها با هم را ساماندهی می کنند. علم اخلاق در حرفه های علوم پزشکی، اهمیت و نقش اساسی دارد. این علم که باید ها و نبایدهای اخلاق کارکنان در حوزه علوم پزشکی را به او گوشزد می کند و شیوه ی رفتار با بیماران و همکاران را به او می آموزد، از مهم ترین بخش های علم و تعهد پزشکی به شمار می رود.

پیشرفت های علمی بشری زمانی برای نوع بشر مفید و ثمر بخش است که از پشتوانه ی اخلاقی برخوردار باشد. یکی از رشته هایی که در حوزه ی سلامت فعالیت دارد حرفه ی مامایی می باشد که در جوامع مختلف با توجه به فرهنگ، مذهب، دامنه ی فعالیت این حرفه و مسائل خاص آن جامعه برای آن کدهای اخلاقی تعریف شده است. رعایت مسائل اخلاقی در شغل مامایی دارای حساسیت و جایگاه ویژه ای در جامعه است. لذا ماما در زمینه ی انجام وظایف خویش باید این مسائل اخلاقی و صفات پسندیده را با خود همراه کند تا بتواند وظیفه ی خود را به دور از هر گونه خطا و اشتباه انجام دهد. با توجه به تعدد وظایف ماماها و شرح وظایف ایشان کلمه ی Ethics یا علم اخلاق به صورت یکسری کدهای اخلاقی برای خدمات مامایی در بسیاری از کشورها، به خصوص کشورهای پیشرفته با توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی خود و همچنین ساختار ارائه خدمات سلامتی به صورت آیین و قوانینی مدون تصویب شده اند.

به همین سبب در جمهوری اسلامی ایران هم که کشوری اسلامی و دارای فرهنگی غنی می باشد مسائل اخلاقی با بهره گیری از آیات و روایات اسلامی و توصیه های دانشمندان این علم و صاحب نظران علوم پزشکی، برای حرف مختلف از جمله حرفه ی مامایی باید تعریف شود تا ماما بتواند با به کار گیری اخلاق مامایی با عث کاهش استرس مادر، خانواده اش، و سایر افرادی که از این گروه پزشکی خدماتی را دریافت می کنند و ارتقاء سطح سلامت در جامعه شود. ضمناً با به کار گیری کدهای اخلاقی در خدمات مامایی علاوه بر رضایت فرد خدمت گیرنده، کیفیت خدمات نیز ارتقاء خواهد یافت.

کدهای اخلاقی حرفه مامایی در ایران توسط اداره مامایی معاونت درمان وزارت بهداشت با همکاری مرکز تحقیقات بارداری ایمن دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و با حمایت صندوق جمعیت سازمان ملل بر اساس یک مطالعه تطبیقی و کیفی تدوین شد و سپس اعتبار مح‌توای آن توسط ماماها ی شاغل در حوزه های مختلف بالین، آموزش، پژوهش و مدیریت بررسی گردید. کدهای اخلاقی حرفه مامایی در ایران تدوین گردید تا بتواند راهنمایی برای متصدیان ارائه خدمات مامایی در کشور باشد.

برای تدوین این کدها، در بخش تطبیقی کدهای اخلاقی در کشورهای مختلف از ۵ قاره جهان شامل امریکا، کانادا، انگلستان، استرالیا، نیوزیلند، اتیوپی، غنا، فلیپین و سایر منشورها و کدهای اخلاقی موجود در زمینه پزشکی مرور و بر بررسی گردید. در بخش کیفی با استفاده از روش آنالیز محتوا و مصاحبه فردی عمیق با ماماها ی مراکز خصوصی، بهداشتی، بیمارستانی، اساتید و

دانشجویان مامایی و با متخصص اخلاق پزشکی تلاش شد تا کدهای اخلاقی مامایی تدوین شده در بخش تطبیقی را با فرهنگ و سیستم ارائه خدمات کشور تنظیم و تدوین نماییم. سپس کدهای اخلاق تدوین شده از نظر شاخص و نسبت اعتبار محتوا CVI و CVR توسط متخصصین مامایی در حوزه بالین، مدیریت، آموزش و پژوهش بررسی و اصلاح و تایید گردیدند. در پایان کدها از نظر ادبی توسط ویراستار مجرب ویراستاری ادبی گردید.

۸۵ کد اخلاقی حرفه مامایی در ایران در ۶ بخش شامل (۱) کدهای اخلاق مامایی در انجام تعهدات حرفه ای شامل 23 کد، (۲) در ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان وی شامل 27 کد، (۳) کدهای اخلاق مامایی در ارتباط با همکاران شامل 11 کد، (۴) کدهای اخلاق مامایی در ارتباط با خود شامل 6 کد، (۵) کدهای اخلاق مامایی در آموزش و پرورش شامل 8 کد، (۶) کدهای اخلاق مامایی در ارتباط با مدیریت شامل ۱۰ کد و با (CVI=0.895 , CVR=0.70) تدوین گردید.

طبقه بندی کدها در بخش های تعهدات حرفه ای، ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان، در ارتباط با همکاران، در ارتباط با خود و کدهای اخلاق مامایی در آموزش و پرورش و در ارتباط با مدیریت استفاده از آن را در کل و در حوزه های مختلف بر حسب نیاز ماماهاایی که در این حوزه ها مشغول انجام وظیفه هستند تسهیل می نماید.

در نهایت اینکه تدوین کدهای اخلاقی بر اساس مروری بر کدها و راهنماهای اخلاق حرفه مامایی و بر اساس شرایط کار و فرهنگ کشور می تواند راه گشا و راهنمای عمل مناسبی برای رعایت اخلاق حرفه ای در خدمات مامایی و ارتقای خدمات مامایی در کشور باشد.

کد اخلاقی حرفه مامایی در ایران

۱) در حوزه "تعهدات حرفه ای" ماما باید:

- ۱-۴) تواناییها و محدودیتهای خود را در خصوص خدماتی که ارائه میدهد، بشناسد.
- ۲-۱) شایستگیهای خود را با ارتقاء دانش، مهارت، نگرش و رفتار صحیح افزایش دهد.
- ۳-۱) در ارائه خدمات مامایی دارای وجدان کاری، از خود گذشتگی و مسئولیتپذیری باشد.
- ۴-۱) مسئولیتهای قانونی و اخلاقی حرفه خود را بشناسد تا در کیفیت ارائه خدمات خدشهای وارد نشود.
- ۵-۱) خدمات مامایی را با رعایت شأن و منزلت مددجویان و با احترام به ارزش ها، اعتقادات مذهبی و فرهنگی آنها ارائه نماید.
- ۶-۱) در ارائه خدمات اصول صداقت، انصاف، ادب و مهربانی را رعایت نماید.
- ۷-۱) تفاوت های فرهنگی، آداب و رسوم، مذهب و زبان مراجعه کنندگان را در نظر گرفته و رفتار او به دور از هر گونه تبعیض باشد.

- 8-1) به اصولی مانند حفظ اسرار بیمار، رعایت حریم خصوصی، احترام به استقلال فردی و رضایت آگاهانه وی پایبند باشد.
- 9-1) در ارائه خدمات مامایی اصل عدم ضرر و برتری منافع مددجو را رعایت نماید
- 10-1) مراقبت‌ها و خدمات مامایی را در چارچوب استانداردهای حرفه‌های خود و دانش روز و بر اساس تحقیقات معتبر ارائه دهد.
- 11-1) در ارائه خدمات مامایی به هماهنگی در ارکان مراقبت (اعم از پیشگیری، تشخیص، درمان و توانبخشی) آگاهی داشته و آن را رعایت نماید.
- 12-1) در حوزه‌های مختلف فعالیت خود (اعم از آموزشی، پژوهشی، مدیریتی و بالینی) قوانین موجود را شناخته و به آنها پایبند باشد
- 13-1) تصمیم‌گیری‌های خود را در محدوده قانونی، اخلاقی، شرعی و بر مبنای اطلاعات و شواهد علمی اتخاذ نماید.
- 14-1) به افراد آسیب پذیر جامعه (کودکان، زنان باردار و سالمندان) توجه ویژه داشته باشد.
- 15-1) خدمات ایمن را در محیطی ایمن ارائه دهد و بداند که ارائه خدمت در محیط ایمن نوعی مسئولیت همگانی است.
- 16-1) خدمات مامایی را مطابق با مقررات و دستورالعمل‌های موجود ارائه دهد و بصورت دقیق و کامل، ثبت و گزارش کند.
- 17-1) در جهت تأمین فضایی مناسب از نظر نور، صدا، حرارت، نظافت، نظم، ایمنی و شادی اهتمام ورزد.
- 18-1) در حفظ ایمنی خود، مددجو، و همکاران اهتمام ورزد.
- 19-1) برای پیشگیری از بیماری‌های منتقله از طریق خون و مایعات احتیاطات لازم را به عمل آورد.
- 20-1) خدمات را به موقع و همراه با پی گیری مناسب انجام دهد.
- 21-1) دریافت و اجرای دستورات پزشک را به صورت مکتوب انجام دهد.
- 22-1) مسئول حفظ صلاحیت حرفه‌های خویش باشد به نحوی که رفتار وی سبب خدشه دار شدن حرفه نگردد.
- 23-1) از پذیرفتن اعتبارات و امتیازات از طرف مددجو و همراهان وی که سبب ایجاد معذوریت اخلاقی در حال و آینده میشود، پرهیز نماید.

۲) در حوزه "ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان وی" ماما باید:

- ۱) هنگام ارائه خدمات به مددجو کارتی که نشان دهنده نام و نقش حرفه‌ای وی است را به همراه داشته باشد و در ابتدا خود را به مددجو معرفی نموده و خوشامد بگوید.

۲-۲) با مددجو و همراه وی ارتباطی مؤثر همراه با مهربانی و خونسردی برقرار نماید تا نگرانی و اضطراب موجود را کاهش دهد و به رفع نیازها در وی منجر گردد.

۲-۳) سؤالات خود را به زبانی ساده و روشن و در سطح فهم و درک مددجو بپرسد و از قضاوت کردن در مورد جوابهای مددجو پرهیز نماید.

۲-۴) فرصت کافی برای پاسخگویی به سؤالات و آموزش به مددجو و همراه وی در نظر بگیرد.

۲-۵) اطلاعات و مهارتهای لازم برای مشارکت در مراقبت را به همراه مددجو ارائه دهد.

۲-۶) دانش فرهنگی و آگاهی خود را نسبت به زبان مورد استفاده و فرهنگ موجود در آن منطقه توسعه دهد تا ارتباط مؤثرتری با خدمت گیرندگان و اطرافیان آنها داشته باشد.

۲-۷) اطلاعات مددجو را جزء اسرار شخصی وی تلقی نماید و بدون رضایت وی در اختیار دیگران قرار ندهد، مگر در موارد قانونی و مجاز مانند مواردی که خطری وی یا خانواده‌هاش را تهدید مینماید.

۲-۸) اطلاعاتی که از مددجو به دست می‌آورد را محرمانه نگه دارد و به مددجو یادآور شود که ممکن است برای مشاوره بخشی از این اطلاعات با سایر اعضای تیم درمان یا پژوهش در میان گذاشته شود.

۲-۹) توضیحات لازم در خصوص خدمت را قبل و حین آن به مددجو ارائه دهد و وی را از نتایج خدمات مطلع سازد.

۲-۱۰) در تمام مراحل مراقبتی، مددجو را از وضعیت خود آگاه سازد و باعث آرامش و امنیت وی و خانواده اش گردد.

۲-۱۱) قبل از انجام هر نوع اقدام درمانی (تجویز دارو، پیشنهاد روشهای پیشگیری از بارداری و تنظیم خانواده و غیره) فواید و مضرات آن را با زبانی ساده و قابل فهم توضیح دهد تا مددجو و همراه وی فرصت انتخاب آگاهانه داشته باشند.

۲-۱۲) قبل از انجام اقدامات تشخیصی (از قبیل سونوگرافی، بررسی سلامت جنین و ...) علت این اقدام را برای مددجو توضیح دهد.

۲-۱۳) برای انتقال اطلاعات حساس و محرمانه به همراهان، از مددجو اجازه بگیرد.

۲-۱۴) در حوزه فعالیتی خود راستگویی را در برخورد با مددجو و همراه وی رعایت نماید.

۲-۱۵) نسبت به حفظ حریم مددجو در زمان ارائه خدمات مامایی حساس باشد و با بیتفاوتی به این موضوع شان انسانی را خدشه دار نکند.

۲-۱۶) خدمات مامایی را صرفنظر از جنس، سن، نژاد، موقعیت، وضعیت اقتصادی، سبک زندگی، فرهنگ، باورهای سیاسی و تواناییهای جسمی مددجو ارائه دهد.

- ۲-۱۷) قبل از ارائه هر نوع خدمت، اصل داشتن استقلال فردی را رعایت نماید و بدون کسب اجازه از مددجو عملی را انجام ندهد.
- ۲-۱۸) قبل از ارائه خدمات مامایی، رضایت آگاهانه مددجو و یا سرپرست قانونی وی را جلب نماید و اطلاعات کافی را با توجه به سطح دانش و فرهنگ مددجو در اختیار وی قرار دهد تا تصمیم گیری کند.
- ۲-۱۹) خدمات مامایی را مبتنی بر دانش روز، قضاوت صحیح و عادلانه ارائه دهد.
- ۲-۲۰) خدمات مامایی که به سود مددجو است (مانند شروع به موقع شیردهی و تماس پوست با پوست مادر و نوزاد) را انجام دهد.
- ۲-۲۱) از انجام اقدامات تهاجمی بدون اندیکاسیون مامایی برای مددجو مانند گذاشتن آنژیوکت، انجام شیو، انما، القای لیبر و انجام اپیزیوتومی پرهیز نماید.
- ۲-۲۲) در صورت تمایل مددجو، به همراه وی اجازه همراهی و مشارکت در ارائه خدمات را بدهد.
- ۲-۲۳) به درخواست مددجو و همراه وی جهت انتخاب فردی خاص برای ارائه خدمت تا حد ممکن احترام بگذارد.
- ۲-۲۴) برای نقش حمایتی همسر و خانواده مددجو در دورانهای مختلف (مانند دوران بارداری، زایمان و پس از آن) احترام و ارزش قائل است.
- ۲-۲۵) در مواجهه با افکار، عقاید و رفتارهای گوناگون شکیبایی خود را حفظ نماید.
- ۲-۲۶) در موارد مشاهده نقض حقوق مددجو، به مسئول مربوطه گزارش دهد.
- ۲-۲۷) توصیهها و آموزشهای لازم را قبل از ترخیص و پیگیریهای مورد نیاز پس از ترخیص را به طور واضح برای مددجو و همراه وی توضیح دهد.

۳) در حوزه "ارتباط با همکاران" ماما باید:

- ۳-۱) بداند که جو حاکم بر اعضای کادر درمانی مستقر در یک بخش (از نظر رعایت موازین اخلاقی) در برخورد با بیمار موثر است.
- ۳-۲) با همکاران خود در ارائه خدمات مامایی بصورت مشارکتی فعالیت کند تا به نیازهای مددجو بهتر پاسخ داده شوند.
- ۳-۳) با همکاران خود ارتباطی محترمانه، صبورانه، حمایت آمیز، سازنده، مبتنی بر اعتماد، انعطاف پذیر و به دور از استرس و منازعه برقرار نماید.
- ۳-۴) برای دانش، تجربیات، تخصص، دیدگاهها، احساسات، عقاید، اولویتها و عملکرد همکاران خود احترام قائل بوده و آنها را منابع با ارزشی در نظر بگیرد.

- ۳-۵) تفاوت‌های میان همکاران را بپذیرد، برای آنها ارزش قائل باشد و نیاز به داشتن روابطی به دور از تبعیض را در حرفه خود لازم بداند.
- ۳-۶) نقش و تخصص سایر حرفی که خدمات مراقبتی و حمایتی از مددجویان را ارائه می‌دهند مورد توجه و تأکید قرار دهد.
- ۳-۷) در صورت مشاهده موارد عدم رعایت ایمنی، بی‌کفایتی، غیر اخلاقی یا غیر قانونی بودن خدمات، آنها را به مقامات مسئول گزارش نماید.
- ۳-۸) به حقوق همکاران و اعضای سایر رشته‌ها که در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه، مناسب و صحیح مشارکت می‌نمایند، احترام بگذارد.
- ۳-۹) با داشتن رفتاری صحیح، الگویی مثبت در زمینه حرفه مامایی برای دانشجویان باشد.
- ۳-۱۰) با سایر ماماها، اساتید و دانشجویان (در صورت آموزشی بودن مرکز) رفتاری توأم با احترام و همکاری داشته باشد.
- ۳-۱۱) در صورت وجود مشکل از طریق مشورت با سایر همکاران یا ارجاع به مراکز مراقبتی توانمند در حل مشکل ایجاد شده، اقدام نماید.

۴) در حوزه "ارتباط با خود" ماما باید:

- ۴-۱) به رشد معنوی و نهادینه کردن اصول اخلاقی در خود بکوشد.
- ۴-۲) شأن و منزلت خود را حفظ کرده و همراه با عزت نفس خدمت‌رسانی کند.
- ۴-۳) از حقوق مادی و معنوی خود در سیستم آگاه باشد و در جهت احقاق حقوق خود اهتمام ورزد.
- ۴-۴) به حقوق و قوانین حرفه مامایی (مانند تقسیم شیفت، نسبت ماما به مدد جو، ساعات کار، میزان حقوق و مزایا و غیره) آگاه بوده و برای رفع چالش‌های موجود در این زمینه تلاش نماید.
- ۴-۵) در حفظ سلامت خود (سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی) کوشا باشد تا بتواند خدمات مامایی را با کیفیت بیشتری ارائه دهد.
- ۴-۶) اطمینان داشته باشد که اطلاعات شخصی وی محرمانه نگهداری شود و بدون رعایت موازین حقوقی و قانونی در دسترس دیگران قرار نگیرند.

۵) در حوزه "آموزش و پژوهش" ماما باید:

- ۵-۱) نظر محققین و سیاست‌گذاران را نسبت به موضوعات مرتبط با حرفه مامایی و نیازمند تحقیق و تغییر را جلب نماید و بر انجام پژوهش در این موارد تأکید نماید.
- ۵-۲) به حق تصمیم‌گیری افراد در شرکت یا عدم شرکت در هرگونه فعالیت پژوهشی احترام بگذارد و به وی اطمینان دهد که تصمیم‌گیری وی تأثیری بر تداوم و نحوه ارائه خدمات نخواهد داشت.

۵-3) به عنوان مدرس در راستای ارتقاء دانش و مهارت دانشجویان و ارتقاء عملکرد اخلاقی و حرفه‌ای آنان تلاش نماید.

۵-4) در مواردی که از مددجویان در آموزش دانشجویان استفاده میشود، کلیه حقوق مددجو و ملاحظات اخلاقی به طور کامل رعایت شوند.

۵-5) به عنوان مدرس تلاش نماید تا از دانش روز و عملکرد اخلاقی این حرفه آگاه بوده و در ارتقاء آن تلاش نماید.

۵-6) در صورت عدم همکاری و موافقت مددجو برای آموزش به دانشجو، روند ارائه خدمت دچار مخاطره نگردد.

۵-7) به عنوان محقق از جایگاه حرفه‌ای خود برای متقاعد کردن مددجو جهت شرکت در تحقیق استفاده نکند

۵-8) به عنوان محقق از اصول و قواعد تحقیق مطلع باشد و با اخلاق در پژوهش آشنایی داشته و در چارچوب آن عمل نماید.

۶) در حوزه "مدیریت" ماما باید:

۶-۱) از وجود استاندارد در فرایندها و ساختار ارائه خدمات مامایی اطمینان حاصل نموده و بر اجرای صحیح و کامل آن نظارت و ارزشیابی کند.

۶-۲) از وجود شرح وظایف مشخص برای ارائه خدمات مامایی در حوزه مدیریتی خود اطمینان حاصل نماید.

۶-۳) از وجود، کفایت و مناسب بودن تجهیزات و استریل بودن وسایل برای ارائه خدمات به مددجو اطمینان حاصل نماید.

۶-۴) از ایمنی محیط کار، وسایل و تجهیزات اطمینان حاصل نماید.

۶-۵) به منظور ارتقاء کیفی خدمات مامایی، کیفیت دوره‌های آموزشی، دستورالعملها، استانداردهای حرفه‌ای و اخلاقی و نحوه بکارگیری آنها به طور مستمر مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد.

۶-۶) در گزینش دانشجویان و کارکنان مامایی، پایداری آنها را به اصول اخلاقی در نظر بگیرد.

۶-۷) از وجود، کفایت و مناسب بودن امکانات برای استراحت همراه مددجو اطمینان حاصل نماید

۶-۸) در جهت احقاق حقوق خدمات مامایی برای ماماها تلاش نماید.

۶-۹) جهت رفع مشکلات و استرسهای ناشی از حرفه مامایی تحقیق و برنامه‌ریزی نماید.

۶-۱۰) مددجو را با حقوق خود در ارائه خدمات آشنا سازد.